

Zdenko Čepič

Začetne misli

Dr. Marko Natlačen (24. april 1886, Manče–13 oktober 1942, Ljubljana)

Začetne misli

Zgodovinpisje, veda, ki s svojo metodo ohranja spomin na preteklost in ga dejansko tudi oblikuje, ima tudi nalogo, da osebam, ki so oblikovale in izvajale oziroma so v preteklosti vplivale na dogajanje in procese, politične in tudi družbene, najde in odmeri mesto. To velja tudi ali celo v prvi vrsti za politike, torej tiste, ki so imeli (imajo) določen vpliv na oblikovanje življenja sodržavljanov in rojakov, na izvajanje tistega, kar se imenuje politika. Med temi je nedvomno tudi dr. Marko Natlačen (1886-1942), ki se je v slovensko zgodovino obdobja med svetovnima vojnama zapisal kot politik, ki je imel določeno vlogo in določen vpliv na oblikovanje in na izvajanje politike. Bolj na izvajanje kot na oblikovanje. Zlasti to velja za čas druge polovice tridesetih let 20. stoletja, ko je bil Natlačen ban Dravske banovine, tistega večjega dela Slovenije, ki je pripadal jugoslovanski državi, in s tem najvišji predstavnik jugoslovanske države in njene oblasti v Sloveniji. V veliki meri je tako vplival na oblikovanje življenja svojih rojakov, ki jim je »vladal«.

Še bolj je znan iz časa, ko je Kraljevina Jugoslavija z napadom sil Trojnega pakta doživela svoj konec, pri katerem je imel svojo vlogo, ki jo je zgodovinpisje opredelilo kot kolaboracija z okupatorjem. To dejstvo je bilo razlog, da so vse njegovo politično delovanje, to pa je bilo v vsem obdobju prve jugoslovanske države, natančneje od začetka prve svetovne vojne, ocenjevali predvsem kot bolj negativno. Zaradi svoje nasilne smrti oktobra 1942 je za ene postal politični in ideološki mučenik, simbol komunističnega medvojnega t. i. revolucionarnega nasilja, za druge pa tisti, ki ga je doletela glede na njegovo delovanje v času okupacije, tj. kolaboracijo, zaslužena kazen. Ocene življenja zlasti pa delovanja dr. Marka Natlačenega kot politika so pač odvisne od političnega in svetovnonazorskega stališča ocenjevalca. Kot je kontroveržno ocenjevanje Marka Natlačenega v zgodovinskem dogajanju, je bil tudi sam v mnogih pogledih kontroverzen.

O njem, njegovi politični vlogi in njegovih dejanjih so do zdaj dajali sodbo predvsem tisti, ki so v njem videli pomembnega predstavnika politične sile, ki je bila tudi zaradi ali predvsem zaradi Marka Natlačenega in njegovega takratnega ravnanja, bila označena kot sodelavka z okupatorjem. Bila je pač na nasprotni strani kot narodnoosvobodilno gibanje, ki je iz vojne izšlo kot zmagovalec in je na osnovi tega vzpostavilo svojo oblast. Za več kot štiri desetletja. V tem času v domovini ni bila mogoča za Marka Natlačenega drugačna ocena kot negativna. Njegovi ideološki in politični pristaši, večinoma celo znanci ali kar prijatelji v emigraciji so ga seveda zagovarjali, pri čemer pa jim je kot poglobitni argument za celotno njegovo politično vlogo služila predvsem njegova nasilna smrt. Predvsem zato naj bi bil poglobitni protikomunistični borec in s tem naj bi si prislužil tudi oznako demokrata. Dejstvo protikomunizma jim je bilo pomembnejše od tega, kar je kot politik, predvsem kot ban, storil. Zlasti pa glede tega, kako je ravnal ob

napadu na državo katere politični predstavnik je bil in nje okupaciji. Dejstvo, da so ga ubili pripadniki osvobodilnega gibanja, ki ga je vodila komunistična stranka, je postalo vodilo ocenjevanja njegovega celotnega političnega delovanja. To pa je bilo veliko širše in je obsegalo celotno obdobje med svetovnjima vojnama. Dr. Marko Natlačen namreč ni bil le kolaboracionist na eni strani ali eden vodilnih protikomunistov na drugi, pač glede na svetovnonazorske razlike. Ker se ga predstavlja glede na te razlike, si zato si zasluži, da dobi v slovenski zgodovini svoje mesto brez, ali vsaj s čim manjšim deležem ideološko političnega predznaka. Enega ali drugega. To je osnovni namen pričujoče knjige več avtorjev, ki so se v svojem raziskovalnem delu srečevali tudi z delom Marka Natlačena.

Pred leti, ob 120 letnici Natlačenovega rojstva, je v javnosti dvignila nekoliko prahu namera postavitve doprsnega kipa Marka Natlačena pred njegovo rojstno hišo v vasi Manče na Vipavskem, ki naj bi bil odkrit prav na dan obletnice njegove smrti (doprsni kip Draga Tršarja na str. 16). Pobudnik in organizator tega dogodka ing. Mirko Kovač je zaradi nasprotovanja spoznal, da gre za osebo, ki je ocenjevana politično pa tudi zgodovinopisno skrajno nasprotno, je zato predlagal organizacijo znanstvenega srečanja, na katerem bi zgodovinarji dali svojo oceno o delovanju in delu Marka Natlačena in to ne le v času vojne, ampak v vsem obdobju, ko je politično deloval. Tako je nastala pobuda zgodovinarjem za preučitev Marka Natlačena v zgodovinskem dogajanju, za nekakšno revizijo ne le njegovega življenja in dela, ampak tudi tega, kar in kako je bilo o njem napisano do sedaj. Inštitut za novejšo zgodovino je v ta namen organiziral sredi decembra 2010 manjši znanstveni sestanek. Vsebinsko in organizacijsko je bil pri tem najbolj prizadeven dr. Boris Mlakar, zgodovinar, znanstveni svetnik Inštituta za novejšo zgodovino, ki se v Sloveniji nedvomno najdalj raziskovalno in najbolj poglobljeno posveča kolaboraciji in protirevoluciji, torej tistima pojavoma, v katerih je mogoče najti Marka Natlačena v času druge svetovne vojne pri nas. Poglavitne ugotovitve referentov s tega znanstvenega srečanja so osnova pričujoče knjige.

Namen te knjige je prikazati dr. Marka Natlačena v času in prostoru, v katerem je živel in deloval kot politik, kako so različne okoliščine vplivale nanj in kakšen je bil njegov vpliv nanje, kakšno je bilo njegovo mesto v slovenski zgodovini in kakšna je njegova vloga v njej. Zato je v naslovu knjige, ki govori o življenju in delu dr. Marka Natlačena, izpostavljeno zgodovinsko dogajanje. Verjamemo ali vsaj upamo, da bo s tem v slovenski politični zgodovini dobil Marko Natlačen mesto, ki mu pripada glede na njegovo celotno politično delovanje. Pri tem ne gre za nekakšno (politično) rehabilitacijo, ampak za tisto, kar radi v zgodovinopisju označujemo kot zgodovinska revizija. Ta pa ni le enostavna obrnitev političnega pola ali osti, da postane tisto, kar je bilo do sedaj negativno, avtomatično pozitivno, ampak na osnovi dejstev, tudi in zlasti novih, odslikati drugačno podobo od tiste, ki je bila do sedaj. S tem, da bi le nekritično obarvali Natlačena v zgodovini drugače, kot je bil do sedaj, da bi iz nekakšnega zanikanja prešli v nekritično slavljenje, zgodovinarji ne bi opravili svoje osnovne naloge, torej na osnovi do-

segljivih dejstev, zlasti pisnih ostalin, ki jih hranijo arhivi, podati čim bolj verodostojno podobo preteklosti.

Dr. Marko Natlačen sicer v slovenski zgodovini oziroma v slovenskem zgodovinopisju ni neznana oseba. Težko je naštetih vsa zgodovinopisna dela, knjige in članke, v katerih se pojavlja kot predvojni politik, predvsem pa kot tisti, ki je nastopal v eni glavnih vlog v prvem obdobju prve svetovne vojne pri nas. Ni zgodovinske študije ali prikaza obdobja druge svetovne vojne, ki ne bi omenil Natlačena v tem času. Glede na vse, kar je o njem zapisano, pa še nima povsem izrisane podobe. Pozornost ni bila osredotočena posebej nanj in je nastopal bolj v »epizodni vlogi«. Za čas, ko je politično deloval kot najvišji predstavnik jugoslovanske države v tistem delu Slovenije, ki je pripadal tej državi, je sicer že mnogo napisanega, vendar bolj s stališča politike, kakršno je imela takratna vodilna in vladajoča politična stranka, kateri je pripadal tudi Natlačen, sicer »skrita« v vsejugoslovanski, režimski stranki Jugoslovanski radikalni zajednici, Slovenska ljudska stranka. Bolj ali manj se za ta zgodovinski čas vrti okoli dr. Antona Korošca, ki je bil alfa in omega ne le politike stranke, ampak celotne slovenske politike, tudi v času, ko je bil v politični nemilosti. Korošec je bil tisti, ki je tudi Marka Natlačena postavil za najvišjega državnega upravnika in izvršitelja strankine politike v Sloveniji oziroma Dravski banovini. »Nekronani kralj Slovenije« Korošec je bil do Natlačena dokaj kritičen in je v njem videl predvsem vrhunskega uradnika in ne toliko vrhunskega politika. Glede tega se ni niti zelo zmotil in to potrjujejo nove ugotovitve zgodovinopisja. Ko je bil Natlačen zaradi spleta okoliščin postavljen v vlogo politika, ko je moral sam odločati, se njegove odločitve in dejanja niso pokazale za dobra. To na osnovi zgodovinskih dejstev in »dokaznega materiala« ugotavlja tudi zgodovinopisje. Čas, ko je Natlačen postal bolj ali manj samostojni politik, pa je še bolj kot čas njegovega uradnikovanja v drugi polovici tridesetih let, glede na njegovo vlogo in dejanja, zgodovinopisno opisan in ocenjen.

Marko Natlačen je svojo politično pot v okviru Slovenske ljudske stranke začel že pred prvo svetovno vojno. Bil je med govorniki ob vojni napovedi Avstro-Ogrske Srbiji konec julija 1914 in njegov nastop je bil avstrijsko patriotičen. Po prvi svetovni vojni se je počasi in sigurno vzpenjal po strankarski politični lestvi in sredi dvajsetih let dobil dokaj pomembne politične funkcije. Leta 1926 je postal podnačelnik, tj. podpredsednik SLS, voditelj katoliške telovadne organizacije Orel in v letih 1927 do 1929 predsednik oblastne skupščine Ljubljanske oblasti, »parlamenta« upravne enote jugoslovanske države, ki je imela določeno avtonomijo. V tridesetih letih je bil v prvi polovici zaradi poudarjenega avtonomističnega stališča kot ga je imela takrat opozicijska SLS in ga je izrazila konec leta 1932 v t. i. punktacijah, v katerih je zahtevala združitev Slovencev iz vseh držav, v katerih so bili, v »eno samo politično zajednico«, ter da »si mora slovenski narod v Jugoslovanski državi priboriti tak samostojen položaj, ki bo neprestano služil kot privlačna sila za vse ostale dele naroda, živeče v drugih državah«, kot tudi drugi voditelji SLS, konfiniran za 21 mesecev, v drugi polovici tega desetle-

tja pa je bil ban Dravske banovine, prvi človek Slovenije v jugoslovanski državi. Za bana ga je, ko se je odločil, da s stranko vstopi v vlado, predlagal Korošec. Kot ban od septembra 1935 je do začetka druge svetovne vojne pri nas zastopal predvsem strankine interese in dokaj uspešno vodil avtonomno upravno politiko v Dravski banovini na področju sociale, zdravstva, pa tudi prosvete. Ta je bila za stranko še posebej pomembna. To njegovo delovanje ali vsaj njegov vpliv na te dejavnosti je prikazan v knjigi.

Dr. Marko Natlačen je bil v obdobju med svetovnjima vojnama vsekakor pomemben slovenski politik. Bil je sicer glede na vlogo in pomen Antona Korošca v slovenski in jugoslovanski politiki v tem času nekoliko v ozadju, vendar je imel dovolj pomembnih funkcij, da ga je treba šteti med tiste, ki so politiko Slovenske ljudske stranke oblikovali in predvsem izvajali.

V prvih mesecih okupacije leta 1941 pa je bil vsekakor eden od glavnih igralcev na slovenski strani, kar ugotavlja tudi slovensko zgodovino pisje. Te ocene zgodovino pisja glede vloge in delovanja Natlačena v tem času v resnici niti niso tako napačne, kot so zgodovino pisju sicer očitali tisti, ki so Natlačena nekritično slavili in njegovo politično delovanje ter sodelovanje z okupatorjem želeli predstavljati kot nujno in v skladu z mednarodnim vojnim in nevtralnimi pravom, tj. tako imenovanimi haaškimi konvencijami iz leta 1907. Res je, Natlačen je bil žrtev t. i. revolucionarnega terorja, vendar lahko to pojasnjuje njegovo smrt, nikakor pa ne njegovega političnega stališča in odnosa do okupatorjev, pa tudi do jugoslovanske države v času, ko je brezpogojno sodeloval z okupatorjem in se v skladu s svojim prepričanjem zahvaljeval italijanskemu okupatorju za priključitev dela »njegove« Slovenije k italijanski državi. Očitno ga pri tem nista vodila misel na prihodnost in vedenje, da so njegovi strankarski tovariši člani jugoslovanske vlade v begunstvu. Ta pa je še vedno predstavljala jugoslovansko državo, ki je bila formalno v vojnem stanju s tistimi, s katerimi je v domovini Natlačen sodeloval. Kot politik in predvsem kot pravnik je zanemarljivo dejstvo, da je njegova kolaboracija tudi v nasprotju z jugoslovanskim kazenskim zakonikom. V knjigi je posebna pozornost posvečena pravnim vidikom glede na mednarodno vojno in nevtralno pravo, ki naj bi dovoljevalo kolaboracijo, kakršno je izvajal Natlačen, in glede na jugoslovansko zakonodajo, tj. zakonodajo države, katere predstavnik je bil in je kot tak predal civilno oblast okupatorskemu civilnemu komisarju..

Dr. Marko Natlačen je resda v slovenskem zgodovinskem spominu naslikan nekoliko bolj v temnih barvah. Med spomini njegovih sodobnikov izpred vojne nanj so tudi takšni, ki se nanašajo na rmanje njegovega priimka Natlačen z lačen, kot npr. napis, ki je (naj bi bil, kajti materialnega dokaza razen spomina pričevalca ni) bil postavljen nekje na Dolenjskem ob banovem obisku: "Bodi pozdravljen ban naš Marko, naj ti sije sonce žarko! Vseh dobrot si ti natlačen te pozdravlja narod lačen!" Spomini na banovanje Natlačena so pač različni. Bil je politik, ki je imel pristaše in nasprotnike. Spomini nanj pa so kontroverzni kot je še danes ocenjevanje političnega delovanja Marka Natlačena.

Očitano mu je bilo marsikaj negativnega (marsikaj je navedeno tudi v »ob-

vestilu« tistih, ki so ga dali ubiti, o njegovi smrti in razlogih zanjo), npr., da je bil on tisti, ki si je konec julija 1914 ob vojni napovedi Avstro-ogrske monarhije proti Srbiji v Ljubljani izmislil vzklik »Srbe na vrbe«. To naj bi bilo njegovo prvo javno politično dejanje, za katerega pa je zdaj dokazano, da ni bil on tisti, ki si je ta bojni vzklik izmislil. Tako je ovržena ena od točk »obtožnice« proti njemu. Težko, kar nemogoče, pa je ovreči obtožbo o njegovi kolaboraciji na začetku druge svetovne vojne pri nas. Vprašanje, zakaj je kolaboriral, namreč tista trditev, da zato, ker je v skladu s haaškim dogovorom pomagal pri urejanju življenja prebivalstva, ne vzdrži tehtne analize, kajti kolaboriral je predvsem takrat, ko je postal »zasebnik« in ni več predstavljal oblasti. Zakaj je še naprej izvajal strankino politiko glede slovenske »državnosti«, ko pa je moral vedeti (in je vedel), da se je stališče stranke glede na to, da sta njena ministra odšla z vlado v begunstvo pod zaščito Britancev, spremenilo. SLS je sprejemalo kontinuiteto jugoslovanske države, Natlačen pa je sprejemal okupatorsko stališče, da je ta država izničena. In to je potrjeval s sodelovanjem, za katerega ni bilo pravne osnove ali nuje, ampak njegova osebna odločitev. Kontroverzen je v tem času namreč njegov odnos do okupatorja in do jugoslovanske države. Njegov osebni motiv, ki ga je vodil v sodelovanje z okupatorjem, bo najbrž ostal nepojasnen. Kakšen je bil njegov namen? Ali sredstvo osebnega vzpona ali sredstvo »nacionalne osamosvojitve« in vzpostavitve nekakšne slovenske državnosti. Pod pokroviteljstvom okupatorja. Odgovorov je bilo sicer že danih mnogo, ki pa težko vzdržijo resne argumente. Ko je oblast, ki jo je imel v imenu jugoslovanske države, kapitulacija njene vojske je začela veljati tisti dan, predal, je nastopal le še kot zasebnik, sicer kot politik, predstavnik politične stranke, ki pa je imela svoje ljudi v jugoslovanski vladi v emigraciji. Sodelovanje z okupatorjem je bila njegova osebna odločitev. Spoznanje, da je v opreki s stališčem glede prihodnosti jugoslovanske države, kot so jo videli njegovi politični tovariši v vladi, in tudi želja, da ostane v politiki, ga je več mesecev kasneje pripeljala do tega, da je spremenil stališče do slovenske »državne« samostojnosti v okviru nacistično-fašističnega novega reda in jugoslovanske prihodnosti Slovenije. To je bil najbrž tisti vzrok, ki ga je vodil k odločitvi, da formalno prekine sodelovanje z okupatorjem v Konzultu Ljubljanske pokrajine.

S tem se je končalo prvo obdobje politične dejavnosti Marka Natlačenega v času druge svetovne vojne pri nas. Za to obdobje dobrih petih mesecev je značilna kolaboriranje z namenom doseči v »novem redu«, ki ga je prinesla okupacija, boljše glede slovenske »državnosti« kot si jo je zamišljal takrat Natlačen. Za takšno sodelovanje z okupatorjem je bila predvidena kazen po kazenskem zakonu Kraljevine Jugoslavije, saj je šlo za kaznovno dejanje zoper obstoj države in njeno ureditev. Drugo obdobje nekoliko večje Natlačenove politične dejavnosti, čeprav je bil dejaven ves čas, vendar bolj iz ozadja in manj izpostavljeno, pa se je začelo nekaj dni manj kot leto dni od njegovega izstopa iz Konzulte in njegove »pasivnosti«. Bilo je drugo obdobje njegove kolaboracije, ki pa je bila na drugi osnovi in zaradi drugih razlogov. Bolj političnih in bolj ideoloških kot je

bila njegova kolaboracija v prvem obdobju. To politično dejavnost z namenom kolaborirati z okupatorjem proti osvobodilnemu gibanju so dejansko sprožili italijanski okupatorji, ki so si želeli ob že dejanskem, vojaškem sodelovanju tudi bolj poudarjeno politično podporo slovenskih politikov. Za to se je Natlačen in njegovi strankarski somišljeniki, v nasprotju s politiki liberalnega tabora, zavzel. Pristal je na kolaboracijo kakršno so pričakovali od slovenskih politikov Italijani, da bi formalizirali državljansko vojno. Vojaško sodelovanje vaških straž oziroma Prostovoljne protikomunistične milice Italijanom namreč politično ni bilo dovolj. Želeli so odkrito kolaboracijo slovenskih politikov, ki bi na eni strani koristila njim, na drugi pa tudi domačim nasprotnikom osvobodilnega gibanja, saj bi ti vodili boj proti temu z vojaško pomočjo okupatorja. To pa je bil tako razlog kot tudi povod za odločitev za smrt Marka Natlačena. Doletela ga je mesec dni po odkritem političnem »aktiviranju« na strani okupatorja.

Pogled na celotno politično delovanje dr. Marka Natlačena je sicer podrejeno dogajanju ob začetku druge svetovne vojne pri nas in pojasnjevanju (tudi opravičevanju), zakaj je ravnal tako kot je. Druga stvar, ki je povezana z njim in ga označuje, pa je njegova smrt. Kako je bil usmrčen, kdo je bil storilec in kdo je temu dal to nalogo, je znano, vendar pa še vedno ni odgovora, zakaj so se odločili, da ga usmrtijo prav takrat in ob zavedanju, da bo to imelo posledice. Ali je na odločitev, da se Natlačen ubije ne glede na negativne posledice, ki jih je bilo glede na italijansko talsko politiko treba pričakovati, botrovala njegova angažiranost glede vzpostavitve oborožene, vojaške kolaboracije, ki jo je zagovarjal kot nujnost in je takrat že potekala? A če bi jo potrdili še slovenski politiki, npr. Natlačen kot predstavnik predvojne oblasti, bi dobila za okupatorja še večjo težo. Prav formalizacija vojaškega sodelovanja s pristankom slovenskih politikov vseh strankarskih taborov, med temi je bil kot bivši ban in najvišji predstavnik Slovenske ljudske stranke v domovini Natlačen najbolj izpostavljen (glede na že takrat vedeno tudi med najbolj zagretimi), je pomenila formalno državljansko vojno. Vojno med dvema političnima taboroma, ki bi se borila za isti cilj. Za oblast po vojni! Za obnovitev oziroma ohranitev oblasti ali za spremembo oblasti. Vendar tudi to povsem verodostojno ne pojasnjuje, zakaj so se odločili, kdaj so se odločili in kdo je pravzaprav odločil, da se nekdanjega bana, kolaboracionista tudi v očeh Britancev, usmrti. Okoliščine smrti, pa tudi posledice, kot so prikazane v knjigi, tega ne pojasnjujejo. »Krvoločnost« ali krvoželjnost komunistov ni (ne bi smelo biti) za zgodovinopisje dovolj prepričljiv razlog. Razlag je mnogo in mnoge se med seboj tudi izključujejo.

S knjigo o Marku Natlačenu v zgodovinskem dogajanju želimo to osebnost slovenskega političnega življenja predstaviti čim bolj celovito, brez pretiranih »ideoloških« predznakov. Namen ni prikazati ga predvsem kot žrtev komunistov, do katerih je imel sicer izrazito negativno, odklonilno, če ne kar sovražno stališče, predvsem pa ni namen to izrabiti za obračunavanje s komunizmom. To enostavno ni naloga zgodovinopisja! Knjiga zato ni niti obračun z Natlačenom niti obračun s komunisti. Čeprav so bili v resnici politični nasprotniki, če ne kar

sovražniki, ni bistven pri Natlačenu in njegovemu političnemu delovanju odnos do komunizma in komunistov. To je bila sicer ena od stalnic v njegovem političnem stališču, ni pa tista, ki ga poglavitno označuje. Njegov odnos do okupatorja, tj. kolaboracija, ki v tem njegovem primeru v začetnem obdobju vojne ni imela razrednega razloga, kar je bil sicer razlog kasnejše kolaboracije, tiste od sredine leta 1942 in do jugoslovanske države, ki jo je zaradi odnosa z okupatorjem zanimal, je tisto, kar je bolj kot odnos do komunizma označilo Natlačena v slovenski zgodovini. Natlačenov negativni odnos do komunizma, kar poudarjajo njegovi nekritični zagovorniki in politični častilci kot bistveno za njegovo politično držo, je dejansko predvsem sredstvo zanje. Za uporabo Marka Natlačena v politične namene. Če se zdi komu Natlačenov odnos do komunizma in slovenskih komunistov njegova osebna in politična vrlina, pa to ne more veljati za njegov odnos do okupatorja v prvem obdobju vojne, od začetka okupacije pa do sredine septembra 1941. Šlo je namreč za kolaboracijo, pa naj se najde še toliko opravičujočih razlogov za politično sodelovanje z okupatorjem. Nikakor pa niso bili razlog za to kolaboracijo komunisti.

Marka Natlačena s svojim delovanjem v čas druge svetovne vojne pooseblja vse tri pojavne oblike, ki so zaznamovale drugo svetovno vojno pri nas, okupacijo, kolaboracijo in odpor s socialno vsebino, tj. revolucija v obliki spreminjanja politične oblasti. Z okupacijo, ki je bila dejansko počelo zla, ki so ga doživeli Slovenci med drugo svetovno vojno in je pogojevala druga dva pojavi, kolaboracijo z okupatorjem in odpor proti njemu (in kolaboraciji), se je hitro sprijaznil in skušal s kolaboracijo doseči politični uspeh zase in svojo stranko, odporu pa je nasprotoval predvsem iz ideoloških razlogov, kajti organizirali in vodili so ga komunisti. Vsekakor je deloval kot politik.

Natlačen je bil sredstvo za politično in ideološko obračunavanje med Slovenci že v času vojne, pa tudi po vojni. Tudi sedaj naj bo to delo, v katerem vrsta zgodovinarjev obravnava Marka Natlačena in njegov čas, predvsem zgodovinski oris dr. Marka Natlačena in ocena njegovega delovanja v slovenski politiki, in to kljub temu, da na vsa vprašanja, ki se pojavljajo glede te zgodovinske kontroverzne osebnosti, še niso dani vsi odgovori ali ti niso dokončni. Je pa to delo vrnitev Marka Natlačena prek zgodovino pisja v zgodovino. Namen tega dela tako ni panegiričen, ampak je kritično, tj. analitično na način znanstvenega zgodovino pisja prikazati čas, v katerem je živel Marko Natlačen, predvsem pa kako je s svojim delom vplival nanj in ga (so)oblikoval.

Avtorji, večina je raziskovalcev Inštituta za novejšo zgodovino, in založnik upamo, da smo v uspeli s tem mozaikom o življenju in delu Marka Natlačena tega približali tistim, ki jih zanima novejša zgodovina in njene osebnosti.

Dr. Anton Korošec in dr. Marko Natlačen